

تعاون و کشاورزی، سال سوم، شماره ۱۰، تابستان ۱۳۹۳

تحلیل همبستگی برنامه‌های مدیریتی با میزان اثربخشی تعاونی‌های
مرتعداری استان گلستان
محمد رضا شهرکی^{۱*}، احمد عابدی سروستانی^۲، بهاره بهمنش^۳، یازمیراد کوسه
غراوی^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۸/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۲/۱۷

چکیده

تحقیق حاضر به بررسی و تجزیه و تحلیل برنامه‌های مدیریتی مؤثر بر میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع استان گلستان پرداخته است. بدین منظور، تعاونی‌های تحت نظارت اتحادیه تعاونی‌های مرتعداری با حداقل پنج سال فعالیت در عرصه‌های مرتعی بررسی شدند. جمعیت مورد مطالعه شامل ۱۰۴۳ نفر از اعضای تعاونی‌های مرتعداری بودند که با استفاده از روش تحقیق پیمایشی و نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده تصادفی، داده‌های مورد نیاز با کمک پرسش‌نامه از ۲۸۰ نفر از اعضا، به عنوان نمونه تصادفی، از بین ۲۱ تعاونی مرتعداری در استان گلستان جمع‌آوری شد. نتایج نشان داد که میزان اثربخشی تعاونی‌ها در امر حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع در دامنه ۱ تا ۵، برابر ۳/۳۵ یعنی در حد متوسط به بالاست. همچنین عواملی مانند کنترل ظرفیت تعداد دام در مرتع، اجرای عملیات بوته‌کاری و جلوگیری از تبدیل مراتع به اراضی متروکه و بایر بیشترین تأثیر را در میزان اثربخشی تعاونی‌ها در فعالیت حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع دارند. یافته‌های حاصل از همبستگی نشان داد که به جز سه عامل، یعنی ارتباط با سایر تعاونی‌ها و میزان ارتباط با اعضا و استقرار تعاونی‌ها در مکان مناسب، سایر برنامه‌های مدیریتی با میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار دارند. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل عاملی، عوامل مؤثر بر اثربخشی تعاونی‌ها را می‌توان در ۴ دسته طبقه‌بندی کرد که بیشترین میزان تبیین مربوط به دسته اول یعنی رفاه اقتصادی - اجتماعی است که ۲۸/۴۸ درصد از واریانس کل را تبیین کرده است.

واژه‌های کلیدی: مراتع، تعاونی مرتعداری، اثربخشی، استان گلستان

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مرتعداری، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان
* نویسنده مسئول
e-mail: m.rshahraki@yahoo.com

۲. استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

۳. استادیار گروه مرتعداری، دانشگاه گنبد کاووس

۴. کارشناس اداره ترویج و آموزش، اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان گلستان

مقدمه

آمار نشان می‌دهد که به طور متوسط سالانه بین یک تا دو میلیون هکتار از عرصه‌های مرتعی در ایران تخریب و از مرحله تولید خارج می‌شود (کوسه غراوی، ۱۳۷۶). بخشی از این تخریب به دخالت‌های مستقیم انسان در تبدیل مراتع به اراضی کشاورزی برمی‌گردد. بدین ترتیب، عرصه برای فعالیت‌های مرتعداران به طور پیوسته تنگ‌تر می‌شود و این امر باعث فشار روزافزون دام بر مراتع کشور می‌شود (معین‌الدین، ۱۳۷۲). فعالیت‌ها و برنامه‌های مختلفی برای متوقف کردن این روند انجام شده است، اما هنوز و به دلایل مختلف، شاهد تخریب عرصه‌های منابع طبیعی هستیم. واقعیت این است که حفظ، احیا و اصلاح عرصه‌های منابع طبیعی بیش از اینکه به نظام‌های مدیریت دولتی وابسته باشد، به رفتار و نحوه برخورد افرادی بستگی دارد که در عرصه‌های منابع طبیعی و حاشیه آن (روستاییان، عشایر، دامداران و مرتعداران و همچنین جنگل‌نشینان) زندگی می‌کنند و به طور غیرمستقیم از فواید و آثار مثبت آن بهره می‌برند. استفاده صحیح از منابع طبیعی تجدیدشونده، به خصوص عرصه‌های مرتعی، مشارکت اکثر مردم را می‌طلبد و برنامه‌های حفظ، احیا و سایر اقدامات ملی و محلی برای نجات منابع طبیعی کشور نیازمند برنامه‌ریزی، هماهنگی و فراهم کردن سازوکار لازم در بخش‌های مدیریتی است (شهرکی، ۱۳۹۰). از آنجا که بخش وسیعی از مساحت عرصه‌های منابع طبیعی ایران را مراتع تشکیل می‌دهد و مراتع در حفظ آب و خاک، ایجاد ارزش تفرجگاهی، تلطیف هوا، تأمین غذای دام‌ها و غیره نقش مهمی دارند، بنابراین می‌باید با برنامه‌ریزی منسجم و تصمیم‌گیری‌های صحیح نسبت به مدیریت عرصه‌های مرتعی اهتمام شود. در این زمینه، سهم بخش تعاون، به عنوان یکی از مردمی‌ترین بخش‌های اقتصاد، پررنگ‌تر می‌باشد (صفری و همکاران، ۱۳۸۸). بخش تعاون با داشتن جنبه اختیار و با تأکید بر گسترش دانش، تشویق بحث و انتقاد، اعتمادسازی، برقراری مساوات، نظارت و سرانجام ایجاد اطمینان شیوه‌ای است که می‌تواند در روند توسعه به برقراری عدالت اجتماعی و کاهش میزان محرومیت به ویژه در بین طبقات فقیر جامعه منجر شود. لذا تعاون و گسترش آن را می‌توان دارای یک جایگاه ویژه در اقتصاد برنامه‌ریزی شده کشورها و

توسعه آن‌ها دانست (کوهی، ۱۳۸۸) به طوری که از آن به عنوان یکی از جدیدترین راه‌های توسعه پایدار در برنامه‌های توسعه کشور یاد می‌شود (گندم‌زاده و ثمری، ۱۳۸۸). تعاونی‌ها، به عنوان شاخص مهم در توسعه و پیشرفت، بیش از پیش زمینه را برای مشارکت دادن هر چه بهتر اعضای تعاونی فراهم می‌آورند. مالکیت افراد در تعاونی‌ها نیز تأثیر خود را در حفاظت از منابع طبیعی و محیط زیست گذاشته است چرا که اگر افراد خود را مالک چیزی بدانند، برای جلوگیری از آسیب رسیدن و تخریب آن نهایت سعی و تلاش خود را می‌کنند (زارع یکتا، ۱۳۸۶). اصولاً این امکان وجود دارد که بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی تجدیدشونده به منظور حمایت از محیط زیست و حفظ تعادل اکولوژیکی آن، بالا بردن توان تولید و کارایی بخش منابع طبیعی و محیط زیست، تأمین اشتغال و درآمد از طریق تعاونی‌ها انجام گیرد.

مطالعاتی متعدد درباره عوامل مؤثر در موفقیت و اثربخشی تعاونی‌ها انجام شده است که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود.

صدیقی و درویشی‌نیا (۱۳۸۱)، مستعانی (۱۳۸۷)، علی‌بیگی و نکویی‌نایینی (۱۳۸۷)، عباسی و همکاران (۱۳۸۸) و عباسی و ابوالقاسمی (۱۳۸۰) در مطالعات خود به رضایتمندی اعضا در موفقیت تعاونی‌ها اشاره کرده‌اند.

موسایی و احمدی (۱۳۸۷)، حیدرپور و همکاران (۱۳۸۷) و یزدان‌پناه و صمدیان (۱۳۸۸) همکاری تعاونی‌ها را با سازمان‌های ذیربط و همچنین نامغ (۱۳۸۸)، نکویی‌نایینی (۱۳۸۵)، طالب (۱۳۸۷) و کرمی و آگاهی (۱۳۸۹) ارتباط با سایر تعاونی‌ها را در موفقیت تعاونی‌ها مؤثر دانسته‌اند. تقوی (۱۳۸۲) نظارت مسئولان بر تعاونی‌ها و شاور و اسکات (Shaver & Scott, 1991) نیز میزان امکانات و منابع در دسترس را در میزان موفقیت تعاونی‌ها مؤثر دانسته‌اند.

لیدلو (Laidlaw, 2000) در تحقیق خود، تأمین نیازهای اعضا و پادغام (Padgham, 2002)، ماکز (Machete, 1990)، براورمن و همکاران (Braverman et al., 1991) و آگروال و همکاران (Agrawal et al., 2002) جلب مشارکت بیشتر اعضا در تعاونی‌ها، و عباسی و همکاران (۱۳۸۸) همفکری با اعضا، رضایت از عملکرد هیئت مدیره، دلبستگی و اعتماد اعضا به

شرکت تعاونی، نگرش به نحوه مدیریت و توجیه‌شوندگی اعضا را ضامن موفقیت شرکت‌های تعاونی معرفی کرده‌اند.

یافته‌های مطالعات صفری و همکاران (۱۳۸۸) حاکی از آن است که مکان و استقرار تعاونی‌ها، ارتباط با اعضا و بالا بردن اعتماد در اعضا در موفقیت تعاونی‌ها مؤثرند. برونیس و همکاران (Bruynis et al., 2001) دو عامل یعنی نبود مدیران مقتدر در تعاونی‌ها و اعتماد در بین اعضا و همچنین کارلو و همکاران (Carlo et al., 2000) ناآگاهی اعضا و بی‌علاقگی آن‌ها به همکاری در تعاونی‌ها را از جمله موانع موفقیت تعاونی‌ها معرفی کرده‌اند. اونال و همکاران (Unal et al., 2008) در نتایج تحقیق خود، یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر عدم موفقیت تعاونی‌ها را نبود همبستگی بین اعضا بیان کرده‌اند. آمدی و همکاران (۱۳۸۸) بیان کرده‌اند که انجام فعالیت‌ها به صورت گروهی در تعاونی و ارائه خدمات در آن‌ها نقش مثبتی در موفقیت تعاونی‌ها دارد.

با توجه به مطالعات یاد شده، کوشش در شناخت مفاهیم موفقیت تعاونی‌ها و عوامل مؤثر در افزایش آن یکی از شرایط ضروری برای رشد و توسعه شرکت‌های تعاونی و دستیابی به اهداف والای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی می‌باشد. تحقیق حاضر نیز با هدف شناسایی برنامه‌های مدیریتی مؤثر در میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در استان گلستان انجام شده است. نتایج این تحقیق می‌تواند از یک سو مدیران شرکت‌های تازه‌تأسیس را جهت شروع موفقیت‌آمیز کار خود یاری کند و از سوی دیگر راهگشای مدیران تعاونی‌های باسابقه برای پاسخگویی به تعهدات و نیازهای جدید و منطبق با مقتضیات زمان باشد و در نهایت، مدیران و برنامه‌ریزان این بخش را به تدوین راهبردهای جدید در جهت تقویت و حمایت از شرکت‌های تعاونی قادر سازد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر با روش توصیفی - همبستگی و به شیوه پیمایشی انجام شده است. جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از ۲۱ تعاونی مرتعداری تحت نظر اتحادیه تعاونی‌های مرتعداری استان گلستان

با حداقل پنج سال سابقه فعالیت انجام گرفت. جمعیت مورد مطالعه شامل ۱۰۴۳ نفر از بهره‌برداران مراتع عضو این تعاونی‌ها بود. بر اساس جدول کرجسی-مورگان، حجم نمونه برابر ۲۸۰ نفر تخمین زده شد. سپس با روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده تصادفی، اطلاعات مورد نیاز با کمک یک پرسش‌نامه و با انتخاب اعضای تعاونی‌های مورد مطالعه به صورت تصادفی جمع‌آوری شد. متغیر وابسته تحقیق، میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری می‌باشد که با توجه به میزان عملکرد تعاونی‌های مرتعداری در زمینه حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع مورد سنجش قرار گرفت. متغیرهای مستقل شامل موارد زیر است: همکاری تعاونی با سازمان‌های ذیربط، ارتباط تعاونی با سایر تعاونی‌ها، وجود مدیران مقتدر در بین اعضا، نظارت مدیران بر اجرای طرح‌ها، رسیدگی به نیازها و اهداف اعضا، توجه به نظرات و پیشنهادهای اعضا، در دسترس قرار دادن امکانات و منابع، ایجاد علاقه و تشویق در اعضا، میزان ارتباط با اعضا، رسیدگی به تخلفات اعضا در امور مرتع، تلاش در افزایش سطح دانش و آگاهی اعضا، میزان اعتماد مدیران به اعضا، دقت در روند برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌ها، تلاش برای مشارکت بیشتر اعضا، توجه کردن اعضا از خدمات‌دهی تعاونی‌ها، بهبود وضعیت شغلی اعضا، بهبود وضعیت اقتصادی اعضا و ایجاد رضایتمندی در اعضا. پرسش‌نامه مورد استفاده برای جمع‌آوری اطلاعات در دو بخش تنظیم گردید:

۱. ویژگی‌های فردی و مدیریتی اعضا و ۲. شاخص‌های اثربخشی تعاونی‌ها. برای ارزیابی روایی پرسش‌نامه از نظرات متخصصان و کارشناسان استفاده شد. برای بررسی پایایی پرسش‌نامه نیز یک مطالعه راهنما انجام شد و ضریب آلفای کرونباخ شاخص اثربخشی تعاونی‌ها برابر ۰/۹۳ به دست آمد که نشان از پایایی مناسب ابزار سنجش دارد. گفتنی است که برای سنجش میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در حفظ و احیای مراتع از ۹ گویه در قالب طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای استفاده شد. این طیف شامل خیلی کم (با مقدار عددی ۱)، کم (با مقدار عددی ۲)، متوسط (با مقدار عددی ۳)، زیاد (با مقدار عددی ۴) و خیلی زیاد (با مقدار عددی ۵) است. پس از تکمیل پرسش‌نامه‌ها و

جمع‌آوری داده‌ها، میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در برنامه‌های حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع از طریق فرمول زیر محاسبه گردید (حیدری و همکاران، ۱۳۸۲):

$$\bar{X} = \frac{P_1N_1 + P_2N_2 + P_3N_3 + \dots + P_nN_n}{N_1 + N_2 + N_3 + \dots + N_n}$$

که در آن P_1 مقدار عددی ۱ برای گزینه خیلی کم، P_2 مقدار عددی ۲ برای گزینه کم، P_3 مقدار عددی ۳ برای گزینه متوسط، P_4 مقدار عددی ۴ برای گزینه زیاد و P_5 مقدار عددی ۵ برای گزینه خیلی زیاد و همچنین N_1, N_2, N_3, N_4 و N_5 به ترتیب تعداد افراد پاسخگو در طیف تأثیرات از خیلی کم تا خیلی زیاد می‌باشد.

نتایج و بحث

تمام پاسخگویان مرد بوده و بیشتر در گروه سنی بالای ۵۵ سال قرار داشته‌اند به طوری که متوسط سن آنان ۴۷/۳ سال بوده است. ۸۵/۳۸ درصد از پاسخگویان در گروه با تحصیلات بی‌سواد و ابتدایی قرار داشته‌اند. حدود ۶۵ درصد از آنها نیز علاوه بر دامداری، به کشاورزی و کارگری مشغول بوده‌اند. ۵۳/۲۱ درصد پاسخگویان با بیشترین فراوانی ۳۱ تا ۴۰ سال سابقه دامداری داشته‌اند. همچنین حدود نیمی از افراد مورد مطالعه دارای ۱۰۰ تا ۲۰۰ رأس دام بوده‌اند.

جدول ۱. ویژگی‌های فردی پاسخگویان تحقیق (n=۲۸۰)

درصد	درصد	تعداد	گروه سنی (سال)	
تجمعی		پاسخگویان		
۷/۱۴	۷/۱۴	۲۰	> ۳۵	توزیع فراوانی سن پاسخگویان
۱۸/۵۷	۱۱/۴۳	۳۲	۴۵-۳۵	
۵۲/۵۰	۳۳/۹۳	۹۵	۵۵-۴۶	
۱۰۰	۴۷/۵۰	۱۳۳	> ۵۵	
میانگین: ۴۷/۳ انحراف معیار: ۳/۰۵ بیشینه: ۷۵ کمینه: ۲۸				
۶۸/۲۴	۶۸/۲۴	۱۹۱	بی سواد	توزیع فراوانی سطح سواد پاسخگویان
۸۵/۳۸	۱۷/۱۴	۴۸	ابتدایی	
۹۵/۷۳	۱۰/۳۵	۲۹	راهنمایی	
۹۸/۵۹	۲/۸۶	۸	دیپلم	
۱۰۰	۱/۴۲	۴	بالا تر از دیپلم	
میانگین: ۱ میانگین: ۱ مد: ۱				
۳۵	۳۵	۹۸	دامداری	توزیع فراوانی نوع شغل پاسخگویان
۴۶/۴۳	۱۱/۴۳	۳۲	کشاورزی و دامداری	
۱۰۰	۵۳/۵۷	۱۵۰	کارگری و دامداری	
میانگین: ۳ میانگین: ۳ مد: ۳				
۱۷/۸۶	۱۷/۸۶	۵۰	> ۱۰۰	توزیع فراوانی تعداد دام در پاسخگویان
۶۸/۵۷	۵۰/۷۱	۱۴۲	۲۰۰-۱۰۰	
۹۶/۴۳	۲۷/۸۶	۷۸	۳۰۰-۲۰۱	
۱۰۰	۳/۵۷	۱۰	> ۳۰۰	
میانگین: ۱۲۸/۲۵ انحراف معیار: ۱۲۲/۵۱ بیشینه: ۴۵۰ کمینه: ۶۵				
۸/۹۳	۸/۹۳	۲۵	> ۲۰	توزیع فراوانی سابقه دامداری سطح سواد پاسخگویان
۴۰	۳۱/۰۷	۸۷	۳۰-۲۰	
۹۳/۲۱	۵۳/۲۱	۱۴۹	۴۰-۳۱	
۱۰۰	۶/۷۹	۱۹	> ۴۰	
میانگین: ۳۲/۷۰ انحراف معیار: ۲۰/۱۶ بیشینه: ۶۰ کمینه: ۱۲				

مأخذ: یافته‌های تحقیق

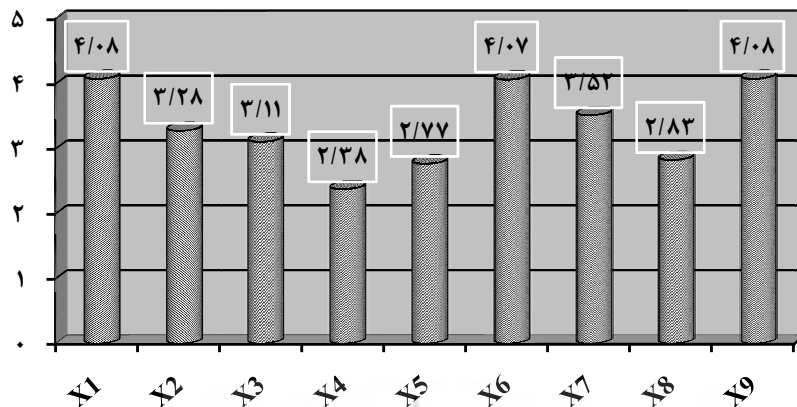
نتایج بررسی میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع (جدول ۲) نشان می‌دهد که اثربخشی این تعاونی‌ها در کنترل ظرفیت تعداد دام در مرتع، اجرای عملیات بوته‌کاری و جلوگیری از تبدیل مراتع به اراضی متروکه و بایر از سایر عوامل بیشتر می‌باشد. در مقابل، میزان اثربخشی تعاونی‌ها در تأمین و توسعه منابع آب آشامیدنی دام، ایجاد قرق و نحوه نگهداری از آن و همچنین افزایش علوفه از طریق کاشت نهال کمترین بوده است. در مجموع، میانگین امتیاز تمام عوامل (۳/۳۵) نشان می‌دهد که میزان اثربخشی تعاونی‌ها در امر حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع در حد متوسط رو به بالاست.

جدول ۲. توزیع فراوانی میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع

نوع عملیات	خیلی کم		متوسط		خیلی زیاد		امتیاز متوسط*
	کم	خیلی کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	زیاد	
کنترل ظرفیت دام در مراتع (X ₁)	۸	۲۸	۴۲	۵۶	۱۴۶	۴/۰۸	
کنترل ورود و خروج دام (X ₂)	۲۴	۴۳	۷۰	۱۱۵	۲۸	۳/۲۸	
اجرای عملیات ذخیره بارش‌های آسمانی (X ₃)	۴۶	۲۸	۸۹	۸۴	۳۳	۳/۱۱	
تأمین و توسعه منابع آب آشامیدنی دام (X ₄)	۸۷	۷۲	۶۳	۴۴	۱۴	۲/۳۸	
ایجاد قرق و نحوه نگهداری از آن (X ₅)	۳۹	۷۳	۱۰۷	۳۵	۲۶	۲/۷۷	
جلوگیری از تبدیل مراتع به اراضی متروکه و بایر (X ₆)	۲	۸	۶۱	۱۰۶	۱۰۳	۴/۰۷	
بهبود وضعیت مراتع (X ₇)	۱۷	۴۰	۶۴	۹۸	۶۱	۳/۵۲	
افزایش علوفه از طریق کاشت نهال (X ₈)	۵۰	۵۴	۹۷	۵۱	۲۸	۲/۸۳	
اجرای عملیات بوته‌کاری (X ₉)	۱	۲۷	۵۲	۶۹	۱۳۱	۴/۰۸	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

*طیف سنجش: خیلی کم= ۱، کم= ۲، متوسط= ۳، زیاد= ۴ و خیلی زیاد= ۵

نمودار ۱. توزیع فراوانی اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در برنامه‌های حفاظتی و احیایی

به منظور تعیین رابطه بین برنامه‌های مدیریتی با میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده است. چنان‌که ملاحظه می‌شود به جز سه عامل یعنی ارتباط با سایر تعاونی‌ها، میزان ارتباط با اعضا و استقرار تعاونی‌ها در مکان مناسب، سایر برنامه‌های مدیریتی با میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار دارند. در این باره باید به رابطه قوی برخی عوامل مانند تلاش برای مشارکت بیشتر اعضا در امور تعاونی، نظارت مدیران بر اجرای طرح‌ها، رسیدگی به نیازها و اهداف اعضا، دقت در روند برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌ها و بهبود وضعیت اقتصادی اعضا با میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در برنامه‌های حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع اشاره کرد. در مقابل، نتایج نشان دهنده ارتباط ضعیف بین متغیرهای ایجاد رضایتمندی در اعضا، همکاری تعاونی با سازمان‌های ذیربط و توجیه کردن اعضا نسبت به خدمات‌دهی تعاونی‌ها با میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری می‌باشد.

جدول ۳. نتایج ضریب همبستگی پیرسون بین برنامه‌های مدیریتی با میزان اثربخشی

تعاونی‌های مرتعداری

سطح معنی‌داری (sig)	ضریب همبستگی (r)	متغیرها
۰/۰۱۷	۰/۲۸۲	همکاری تعاونی با سازمان‌های ذیربط
۰/۱۲۴	۰/۱۵۰	ارتباط با سایر تعاونی‌ها
۰/۰۰۰	۰/۴۵۸	وجود مدیران مقتدر در بین اعضا
۰/۰۰۰	۰/۷۱۶	نظارت مدیران بر اجرای طرح‌ها
۰/۰۰۱	۰/۴۱۳	در دسترس قرار دادن امکانات و منابع
۰/۰۱۲	۰/۳۸۴	ایجاد علاقه و تشویق در اعضا
۰/۸۵۲	۰/۰۲۰	میزان ارتباط با اعضا
۰/۰۱۸	۰/۳۲۴	رسیدگی به تخلفات اعضا در امور مرتع
۰/۰۳۳	۰/۴۱۳	تلاش در افزایش سطح دانش و آگاهی اعضا
۰/۸۹۰	۰/۳۴۷	استقرار تعاونی‌ها در مکان مناسب
۰/۰۰۰	۰/۶۶۴	رسیدگی به نیازها و اهداف اعضا
۰/۰۰۰	۰/۴۹۳	توجه به نظرات و پیشنهادهای اعضا
۰/۰۰۰	۰/۵۳۲	میزان اعتماد مدیران به اعضا
۰/۰۰۰	۰/۶۵۰	دقت در روند برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌ها
۰/۰۰۰	۰/۷۸۸	تلاش برای مشارکت بیشتر اعضا
۰/۰۳۲	۰/۲۶۰	توجه کردن اعضا نسبت به خدمات‌دهی تعاونی‌ها
۰/۰۰۰	۰/۵۵۱	بهبود وضعیت شغلی اعضا
۰/۰۰۰	۰/۶۴۶	بهبود وضعیت اقتصادی اعضا
۰/۰۳۷	۰/۱۵۱	ایجاد رضایتمندی در اعضا

مأخذ: یافته‌های تحقیق

برای کاهش تعداد عوامل مورد بررسی در تحقیق حاضر و همچنین تعیین مهم‌ترین عوامل مدیریتی، متغیرهای تعیین شده وارد تحلیل عاملی شدند. بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده از تحقیق، مقدار KMO به دست آمده برابر $0/۸۵۳$ و مقدار آزمون بارتلت در سطح $0/۹۹$ معنادار بود که نشان از مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی است. نتایج تحلیل عاملی نشان داد که این عوامل را می‌توان در ۴ دسته قرار داد (جدول ۴). چنان‌که ملاحظه می‌شود، بیشترین مقدار ویژه مربوط به عامل اول می‌باشد که $۲۸/۴۸۲$ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین می‌کند. به طور کلی، این ۴ دسته عوامل $۷۳/۰۹۶$ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین می‌کنند. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که عامل اول، مهم‌ترین عامل مدیریتی در میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در برنامه‌های حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع است. جدول ۵ نیز عوامل و متغیرهای تشکیل دهنده آن‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۴. عوامل مدیریتی تعاونی‌های مرتعداری حاصل از تحلیل عاملی

شماره طبقه	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده	درصد واریانس تجمعی
۱	۱۲/۷۵۲	۲۸/۴۸۲	۲۸/۴۸۲
۲	۹/۵۵۱	۲۰/۳۶۷	۴۸/۸۴۹
۳	۲/۳۲۴	۱۴/۶۶۴	۶۳/۵۱۳
۴	۱/۹۸۷	۹/۵۸۳	۷۳/۰۹۶

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۵. دسته عوامل مدیریتی و متغیرهای تشکیل دهنده آنها

شماره طبقه	نام طبقه	متغیرها	بار عاملی
۱	رفاه اقتصادی -	تلاش برای مشارکت بیشتر اعضا	۰/۸۱۰
		بهبود وضعیت اقتصادی اعضا	۰/۷۷۵
	اجتماعی	بهبود وضعیت شغلی اعضا	۰/۷۳۱
		ایجاد رضایتمندی در اعضا	۰/۶۵۴
۲	ارتباطات و مدیریت سازمانی	نظارت مدیران بر اجرای طرح‌ها	۰/۷۷۴
		دقت در روند برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌ها	۰/۷۴۶
		همکاری تعاونی با سازمان‌های ذیربط	۰/۷۱۹
		وجود مدیران مقتدر در بین اعضا	۰/۶۸۸
	توجه به کارکنان	میزان ارتباط با اعضا	۰/۶۵۰
		ارتباط با سایر تعاونی‌ها	۰/۶۱۳
		رسیدگی به نیازها و اهداف اعضا	۰/۷۹۷
		توجه به نظرات و پیشنهادهای اعضا	۰/۷۳۷
۳	توجه به کارکنان	تلاش در افزایش سطح دانش و آگاهی اعضا	۰/۷۰۱
		ایجاد علاقه و تشویق در اعضا	۰/۶۸۹
		میزان اعتماد مدیران به اعضا	۰/۶۴۳
		در دسترس قرار دادن امکانات و منابع	۰/۸۲۴
۴	خدمات رسانی	توجه کردن اعضا نسبت به خدمات‌دهی تعاونی‌ها	۰/۷۹۹
		رسیدگی به تخلفات اعضا در مرتع	۰/۷۲۳
		استقرار تعاونی‌ها در مکان مناسب	۰/۶۸۴

مأخذ: یافته‌های تحقیق

به منظور پیش‌بینی تغییرات میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری و بررسی رابطه عوامل به دست آمده از تحلیل عاملی، از رگرسیون چندگانه استفاده گردید. همان‌طور که جدول ۶ نشان می‌دهد، از ۴ عامل مورد بررسی، ۳ عامل وارد معادله رگرسیونی شدند. همچنین به ازای یک واحد تغییر در عوامل ۱، ۲ و ۳ به ترتیب تغییراتی معادل ۱/۴۶۵، ۱/۰۳۴ و ۰/۳۷۷ واحد در سطح متغیر اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری ایجاد می‌شود.

نخستین متغیر معادله رگرسیونی عامل اول با ۴ گویه می‌باشد که این متغیر بیشترین نقش را در متغیر وابسته یعنی اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در برنامه‌های حفظ، احیا و بهره‌برداری داشته است. بر این اساس می‌توان گفت که عامل اول به تنهایی ۵۱/۵ درصد از تغییرات اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری را تبیین می‌کند. عامل دوم، با ضریب همبستگی ۰/۷۵۵ و ضریب تعیین ۰/۵۷، دومین متغیر معادله می‌باشد که به همراه عامل اول، مجموعاً ۵۷/۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کند. عامل سوم نیز به عنوان سومین متغیر معادله رگرسیونی، به همراه عامل اول و دوم، ۶۲/۷ درصد از تغییرات میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری را در برنامه‌های حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع تبیین می‌کند.

جدول ۶. رابطه بین عوامل مدیریتی و میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در حفظ، احیا و

بهره‌برداری از مراتع

Sig	R ²	Multiple R	Beta	B	دسته عوامل
۰/۰۰۰	۰/۵۱۵	۰/۷۰۱	۰/۶۸۹	۱/۴۶۵	رفاه اقتصادی - اجتماعی
۰/۰۰۰	۰/۵۷۲	۰/۷۵۵	۰/۶۳۶	۱/۰۳۴	ارتباطات و مدیریت سازمانی
۰/۰۰۰	۰/۵۰۱	۰/۶۲۷	۰/۴۰۲	۰/۳۷۷	توجه به کارکنان

Constant=۱۵/۷۳

مأخذ: یافته‌های تحقیق

با توجه به نتایج به دست آمده، معادله رگرسیونی زیر قابل ارائه می‌باشد:

$$Y = 15.73 + 1.465 X_1 + 1.034 X_2 + 0.377 X_3$$

که در آن:

Y: میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در برنامه‌های حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع

X₁: رفاه اقتصادی - اجتماعی

X₂: ارتباطات و مدیریت سازمانی

X₃: توجه به کارکنان

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

تحقیق حاضر با هدف بررسی برنامه‌های مدیریتی تأثیرگذار در میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع در استان گلستان انجام گردید. نتایج نشان داد که میانگین سنی اعضای تعاونی‌های مرتعداری مورد مطالعه برابر ۴۷/۳ سال می‌باشد که بیانگر مسن بودن اعضای تعاونی‌های مرتعداری در منطقه مورد مطالعه است. از طرفی، ۸۵/۳۸ درصد از پاسخگویان بی‌سواد و یا سوادی در حد مقطع ابتدایی داشتند که این مسئله مبین پایین بودن سطح تحصیلات اعضای تعاونی‌هاست. با توجه به اینکه تقریباً ۶۵ درصد از بهره‌برداران علاوه بر دامداری و گله‌داری به کشاورزی و کارگری مشغول بوده‌اند، می‌توان نتیجه گرفت که دامداری و گله‌داری در مراتع، دیگر جوابگوی شرایط اقتصادی بهره‌برداران نیست و همچنین از آنجا که ۵۰ درصد از بهره‌برداران بین ۱۰۰ تا ۲۰۰ رأس دام داشتند، نمی‌توانستند وضعیت درآمدی و مالی خود را تأمین نمایند. در عین حال، ۵۳/۲۱ درصد افراد مورد مطالعه ۳۱ تا ۴۰ سال سابقه در دامداری داشتند که این امر نشان‌دهنده تجربه بالای آن‌ها در امر گله‌داری و دامداری در مراتع می‌باشد.

یافته‌ها نشان داد که پاسخگویان میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در برنامه‌های حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع را در حد متوسط رو به بالا ارزیابی کرده‌اند. البته باید در نظر داشت که اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در تمام برنامه‌های احیایی و توسعه‌ای مراتع یکسان نیست به طوری که اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در کنترل ظرفیت دام در مراتع، اجرای عملیات بوته‌کاری و جلوگیری از تبدیل مراتع بیشتر از سایر موارد بوده است. از طرفی، عملکرد ضعیف

تعاونی‌های مرتعداری را می‌توان در مواردی مانند تأمین و توسعه منابع آب آشامیدنی دام، ایجاد قرق و نگهداری از آن و همچنین افزایش علوفه از طریق کاشت نهال مشاهده نمود.

نتایج یافته‌های تحقیق همچنین حاکی از آن است که وجود مدیران مقتدر در بین اعضا و میزان اعتماد مدیران به اعضا با میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری دارای رابطه‌ای مثبت و معنی‌داری است. این یافته با نتایج تحقیقات برونیس و همکاران (۲۰۰۱) هم‌خوانی دارد. همچنین رضایت اعضا از فعالیت‌های تعاونی باعث افزایش اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در برنامه‌های احیایی و بهره‌برداری از مراتع شده است که این یافته با یافته‌های صدیقی و درویشی‌نیا (۱۳۸۱) و علی‌بیگی و نکویی نایینی (۱۳۸۷) عباسی و همکاران (۱۳۸۸) هم‌خوانی دارد.

مطالعه حاضر نشان داد همکاری تعاونی‌های مرتعداری با سازمان‌های ذیربط (اداره تعاون و منابع طبیعی و آبخیزداری) می‌تواند در میزان اثربخشی آن‌ها تأثیر مثبت داشته باشد که این موضوع با نتایج تحقیقات نامغ (۱۳۸۸)، طالب (۱۳۸۸) و نکویی نایینی (۱۳۸۵) سازگاری دارد. علاوه بر این، متغیرهایی مانند نظارت مدیران بر اجرای طرح‌ها، در دسترس قرار دادن امکانات و منابع، ایجاد علاقه و تشویق اعضا، رسیدگی به تخلفات اعضا در مراتع، تلاش در بالا بردن سطح دانش و آگاهی اعضا، رسیدگی به نیازها و اهداف اعضا، توجه به نظرات و پیشنهادهای اعضا، دقت در روند برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌ها، تلاش برای مشارکت بیشتر اعضا، توجیه کردن اعضا نسبت به خدمات‌دهی تعاونی‌ها، بهبود وضعیت شغلی و اقتصادی اعضا با میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در برنامه‌های حفظ، احیا و بهره‌برداری رابطه مثبت و معنی‌دار داشتند. همچنین بین استقرار تعاونی‌ها در مکان مناسب، میزان ارتباط با اعضا و ارتباط با سایر تعاونی‌ها با اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در فعالیت‌های خود رابطه معنی‌دار وجود نداشت به طوری که این یافته بر خلاف نتایج تحقیقات کرمی و آگاهی (۱۳۸۹)، صفری و همکاران (۱۳۸۸)، کاوینی‌ن (۱۹۹۹) و شاور و همکاران (۱۹۹۱) می‌باشد. تحلیل عاملی نیز نشان داد که عامل رفاه اقتصادی- اجتماعی مهم‌ترین عامل مدیریتی مؤثر در میزان اثربخشی تعاونی‌های مرتعداری در حفظ، احیا و بهره‌برداری از مراتع است.

با توجه به نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر، پیشنهادهای زیر به منظور بهتر شدن عملکرد تعاونی‌های مرتعداری ارائه می‌گردد:

- نظر به نقش بالقوه تعاونی‌ها در مدیریت صحیح عرصه‌های مرتعی، پیشنهاد می‌گردد تعاونی‌های مرتعداری برنامه‌ریزی و سیاست‌های مناسبی در زمینه حفظ و احیای مراتع در منطقه مورد مطالعه و همچنین سایر مراتع اتخاذ نمایند.

- با توجه به عملکرد ضعیف تعاونی‌های مرتعداری در زمینه تأمین آب آشامیدنی دام، توصیه می‌گردد تأمین آب آشامیدنی دام دامداران در اولویت کاری تعاونی‌های مرتعداری قرار گیرد چرا که این امر باعث جلوگیری از تخریب‌های احتمالی مراتع خواهد شد.

- نظر به عملکرد ضعیف تعاونی‌های مرتعداری در افزایش علوفه از طریق کاشت نهال، توصیه می‌شود تعاونی‌های مرتعداری با استفاده از مشارکت حداکثری اعضای خود در این زمینه تلاش بیشتری نمایند چرا که این امر باعث بهبود وضعیت مراتع آن‌ها در زمینه علوفه تولیدی مورد استفاده دام خواهد شد.

- با توجه به تأثیر مثبت اعتماد مدیران تعاونی‌ها به اعضا در عملکرد تعاونی‌ها، پیشنهاد می‌گردد تعاونی‌ها از طریق روش‌های متناسب با منطقه در جلب اعتماد اعضا بکوشند.

- رضایت اعضا در تعاونی‌ها همیشه عاملی مهم در عملکرد آن‌ها به حساب آمده است، بنابراین، توصیه می‌گردد تعاونی‌ها جلب رضایت افراد را در بخش‌های مختلف در دستور کار خود قرار دهند.

منابع

۱. آمدی، ا.، ملک محمدی، ا. و حسینی‌نیا، غ. (۱۳۸۸). تحلیل رگرسیونی عوامل مؤثر بر ترویج کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی تهران. فصلنامه تعاون، ۲۰(۲۱۰ و ۲۱۱)، ۱۷-۳۴.
۲. تقوی، ن. (۱۳۸۲). عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های تولید زراعی در آذربایجان شرقی. فصلنامه تعاون، شماره ۱۴۳، ۳۹-۴۶.

۳. حیدرپور توتکله، ز.، شعبانعلی فمی، ح.، اسدی، ع. و ملک محمدی، ا. (۱۳۸۷). عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های جنگل‌نشینان غرب استان مازندران از دیدگاه اعضا. *مجله علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان*، ۱۵(۱)، ۲۱-۳۸.
۴. حیدری، ق.، خلیلیان، ص. و ارزانی، ح. (۱۳۸۲). بررسی و تحلیل مشکلات اقتصادی-اجتماعی طرح ساماندهی خروج دام و تجمیع جنگل‌نشینان در جنگل‌های شمال (مطالعه موردی در منطقه لغور سوادکوه). *پژوهشنامه علوم کشاورزی و منابع طبیعی*، شماره ۴، ۲۷-۳۶.
۵. زارع یکتا، م. (۱۳۸۶). *بررسی نقش تعاونی‌های منابع طبیعی در حفظ و احیاء مراتع استان گلستان*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد ترویج و آموزش منابع طبیعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران.
۶. شهرکی، م. (۱۳۹۰). *واکاوی عوامل مؤثر بر میزان موفقیت تعاونی‌های مرتعداری در استان گلستان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان.
۷. صفری، ح.، آریان‌فر، خ. و ابراهیمی، ع. (۱۳۸۸). عوامل مؤثر بر موفقیت شرکت‌های تعاونی مصرف برتر. *فصلنامه تعاون*، ۲۰(۲۱۲)، ۳۳-۵۱.
۸. صدیقی، ح. و درویشی‌نیا، ع. (۱۳۸۱). *بررسی میزان موفقیت شرکت‌های تعاونی تولید روستایی استان مازندران*. *مجله علوم کشاورزی ایران*، ۲۳(۲)، ۳۱۳-۳۲۳.
۹. طالب، م. (۱۳۸۷). *اصول و اندیشه‌های تعاونی*. تهران: دانشگاه تهران.
۱۰. عباسی، ر. و ابوالقاسمی، ع. (۱۳۸۰). *بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت و عدم موفقیت تعاونی‌های تولیدی استان اردبیل*. *چکیده مقالات همایش ملی تعاون و کارآفرینی*. ۲۴ و ۲۵ مهر، تهران.
۱۱. عباسی، ر.، رسول‌زاده، ب. و عباسی، پ. (۱۳۸۰). عوامل مؤثر بر موفقیت و عدم موفقیت تعاونی‌های تولیدی استان اردبیل. *فصلنامه تعاون*، ۲۰(۲۱۰ و ۲۱۱)، ۷۱-۹۰.
۱۲. علی بیگی، ا. و نکویی‌نایینی، س.ع. (۱۳۸۷). عوامل مؤثر بر میزان مشارکت اعضا در مدیریت تعاونی‌های روستایی شهرستان کرمانشاه. *مجله علوم کشاورزی ایران*، ۱(۲-۳۹)، ۹۵-۸۷.

۱۳. کرمی، ش. و آگهی، ح. (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌ها: مطالعه موردی تعاونی‌های تولیدی محصولات خارج از فصل در استان کرمانشاه. *فصلنامه روستا و توسعه*، ۱۳(۲)، ۳۱-۶۰.
۱۴. کوسه غراوی، ی. (۱۳۷۶). بررسی فعالیت‌ها و نقش حفاظتی، احیایی ترویج مرتعداری منطقه گرگان و گنبد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مرتعداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران.
۱۵. کوهی، ک. (۱۳۸۸). راهکارهای ارتقای فرهنگ تعاون مطالعه موردی استان آذربایجان شرقی. *فصلنامه تعاون*، ۲۰(۲۰ و ۲۰۳)، ۱-۱۸.
۱۶. گندم‌زاده، ر. و ثمری، د. (۱۳۸۸). عوامل مؤثر بر گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی‌های تولید شهرستان طبرستان. *فصلنامه تعاون*، ۲۰(۲۱۲)، ۹۱-۱۱۴.
۱۷. مستعانی، ح. (۱۳۸۷). رضایت اعضا: کلید موفقیت تعاونی‌ها. *فصلنامه تعاون*، شماره ۹۸، ۴-۵.
۱۸. معین‌الدین، ح. (۱۳۷۲). مرتعداری. *مجله جنگل و مرتع*، شماره ۱۶، ۱۵.
۱۹. موسایی، م. و احمدی، ا. (۱۳۸۷). بررسی عوامل اجتماعی اثرگذار بر موفقیت تعاونی‌های مسکن در ایران. *مجله نامه علوم اجتماعی*، ۱۶(پیاپی ۳۴)، ۹۹-۱۱۵.
۲۰. نامغ، پ. (۱۳۸۸). مدیریت تعاونی‌ها، تهران: انتشارات هستان.
۲۱. نکویی‌نایینی، س.ع. (۱۳۸۵). عوامل مؤثر در موفقیت تعاونی‌ها. *فصلنامه تعاون*، شماره ۱۸۲، ۵۴-۵۶.
۲۲. یزدان‌پناه، ل. و صمدیان، ف. (۱۳۸۸). عوامل مؤثر بر میزان موفقیت شرکت‌های تعاونی (مطالعه موردی: صنایع دستی استان کرمان). *فصلنامه تعاون*، ۲۰(۲۰۲ و ۲۰۳)، ۱۹-۳۴.
23. Agrawal, R., Raju, K.V., Reddy, P., Shrinivasan, R., & Sriram, M.S. (2002). Member-funds and cooperative performance. *Service Report*, 68, 1-17.

24. Braverman, A., Guasch, J.L., Huppi, M., & Pohlmeier, L.(1991). *Promoting rural development cooperative in developing countries: the case of sub-saharan Africa*. Washington D.C.: The World Bank.
25. Bruynis, C., Goldsmith, P.D., Hahn, D. E., & Taylor, W. J.(2001). Critical success factors for emerging agricultural marketing cooperatives. *Journal of Cooperatives*, 16, 14- 24.
26. Carlo, R., Weatherspoonb, D., Petersonb, C., & Sabbatinia, M.(2000). Effects of managers power on capital structure : a study of Italian agricultural cooperatives. *International Food and Agribusiness Management Review*, 3, 27-39.
27. Laidlaw, A. F.(2000). *Cooperatives in the year 2000*. London: ICA.
28. Machethe, C.L.(1990). Factors contributing to poor performance of agricultural cooperatives in less developed areas. *Agrekon*. 29(4), 305-309.
29. Padgham, J.(2002). *Worker cooperative*. UWCC, Bulletin. No 5, P 17.
30. Sadighi, H., & Mohammadzadeh, G.(2002). Extension professional staff's attitude toward participatory approach of extension activities and rural development. *Journal of International Agricultural and Extension Education*, 9(2), 7-14.
31. Shaver, G., & Scott, R.(1991). Person, process, choice: the psychology of new venture creation. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 16(2), 23- 45.
32. Unal, V., Guclosoy, H., & Franquesa, R.(2008). A comparative study of success and failure of fishery cooperatives in the Aegean, Turkey. *Journal of Applied Ichthyology*, 25(4), 394-400.

A Correlation Analysis of the Management Practices and the Effectiveness of Range Management Cooperatives in Golestan Province

M.R. Shahraki^{1*}, *A. Abedi-Sarvestani*², *B. Behmanesh*³
*Y.M. Kouse-Gharavi*⁴

Received: 20/11/2013

Accepted: 07/05/2014

Abstract

This research analyzed the effect of management practices and the effectiveness of range management cooperatives on conservation, reclamation and utilization of rangelands in the Golestan province. The Cooperatives which had at least 5 years of operations were selected. A survey research was used to conduct this study. The population consisted of (N=1043) members from 21 range management cooperatives in Golestan province. A classified random sampling technique was used to select (n=280) members. Data was collected using a questionnaire. Results showed that the effectiveness of cooperatives on conservation, reclamation and utilization of rangelands gained a mean score of 3.35. Respondents indicated that factors such as controlling stocking rate in rangelands, implementing shrub planting and preventing rangeland transformation to barren lands, are pretty effective. Correlations showed that all the management activities except three factors namely consisting of relation with other cooperatives, the amount of relation with members and establishment of cooperatives in an appropriate location, had positive and significant relation with range management cooperatives effectiveness. Factor analysis classified factors in to four groups. The first factor group was economic-social welfare, which explained 28.48 of total variance. Based on the findings and to increase the effectiveness of the cooperatives, it is recommended that range management cooperatives should take serious attempt to entice greater trust and satisfaction of members, provide drinking water for livestock and planting trees to increase forage.

Keywords: Rangelands, Range Management Cooperative, Effectiveness, Golestan Province

1. Former Master Student, Department of Rangeland Management, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan, Iran

*Corresponding Author E-mail: m.rshahraki@yahoo.com

2. Assistant Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan, Iran

3. Assistant Professor, Department of Rangeland Management, University of Gonbad Kavoods, Gonbad Kavoods, Iran

4. Specialist of Extension and Education, Bureau of Natural Resources and Watershed Management, Golestan, Iran